

mie (en de politiek) dient echter te worden vervangen door de gedachte aan het materiele belang der geheele menschheid (190). Zoo is dan het socialisme de voltooiing der democratie (181). Het meerderheidsbeginsel is voor dit doel ontoereikend wegens de sympathie van de massa voor een conservatieve leiding; daarom moet een kleine elite de leiding nemen, en vervolgens de unanieme goedkeuring van de massa bewerken (116). De massa is hierbij het object van de pedagogie der elite (112). Dit ideaal zal de vaart in de democratie herstellen (109). De eerste beslissende stap in deze richting is genomen door Rousseau en zijn navolgers in de Fransche revolutie (115), maar Rousseau ging niet ver genoeg; hij paste de democratische theorie slechts toe op den enkelen, nationalen staat (114), waardoor de wrijving met andere, soortgelijke democratiën ontstond, en een deel van de democratische, materialistische energie werd verdaan in den onderlingen strijd tusschen de staten. Daarom is de vestiging van den wereldvrede, door wereldeenheden, het naastliggende doel van de democratie (109). De doelmatigheid van de stoffelijke behoeftenvoorziening der menschheid wordt dan niet langer geremd.

We moeten gelooven, dat hier inderdaad de kern-gedachte is blootgelegd van het huidige streven naar grootere internationale eenheid²³⁾. Een ontwerp als

²³⁾ P. Jongeling, Geref. Gezinsblad, 5, 12, 19, 26 Mrt. en 2 Apr. 1949.

Wel geboren uit Israël — maar niet geloovend als Israël (II, slot)

Zij zijn immers Israëlieten, hunner is de aanneming tot zonen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de eeredienst en de beloften; hunner zijn de vaders en uit hen is, voor wat het vleesch betreft, de Christus..... Het is echter niet zóó, dat het woord Gods is weggefallen, want niet allen, die uit Israël geboren worden zijn Israël.

Rom. 9:2-6.

Op de vragen welke we de vorige week stelden, geeft Paulus nu dit korte massieve antwoord: Het is niet zóó dat het woord Gods is weggefallen; want niet allen die uit Israël geboren worden zijn Israël.

Voorop plaatst Paulus de fundamentele waarheid, dat God trouw is, nooit liegt, zijn verbond eeuwig gedekt en doet al wat Hij beloofd heeft.

En om nu te verklaren hoe deze trouw ook in en tengevolge van den massalen afval der Israëlieten niet geschonden werd, voegt hij aan dien eersten zin deze woorden toe: want niet allen die uit Israël geboren worden, zijn Israël.

Wat bedoelt Paulus met dezen zin?

Het thema van Paulus' betoog, aldus Calvijn, is dit: De HEERE heeft aan Abraham en al zijn zaad de beloften niet op zóó'n manier gegeven dat ook de in de belofte toegezegde erfenis aan iederen willekeurigen nakomeling van Abraham toekomt²⁴⁾. Daaruit vloeit voort, dat de afval van sommigen nimmer kan verhinderen, dat het verbond sterk en vast blijft!

Velen redeneeren zóó: wie de belofte krijgt, krijgt ook vast en zeker de erfenis. En wie de erfenis niet krijgt, kreeg dus ook de belofte niet!

Maar zoo denkt Paulus er niet over. Hij zegt juist het tegenovergestelde. Hij legt er immers den nadruk op, dat God wel aan velen de belofte geeft, maar dat dat geven van de belofte niet zonder meer een garantie is, dat men ook de in die belofte toegezegde erfenis deelachtig zal worden. En omdat God de belofte niet zóó geeft, dat het ontvangen van de erfenis vast en zeker op het geven van de belofte volgt, daarom kan men, als iemand wel de belofte maar niet de erfenis ontving, nooit zeggen dat God zijn woord niet hield, dat dus Gods woord wegviel.

Het is noodig, dat deze uitermate belangrijke waarheid in helder licht komt te staan. Dat kan goed geschieden door nauwkeurig te overwegen welke verhouding de HEERE tusschen Zich en zijn volk in het leven riep, toen Hij Zich Abrahams nageslacht tot een bijzonder volk uitkoos.

Om dat te doen moet men er zich allereerst goed rekenschap van geven, dat de belofte des heils aan allen toekomt, die naar het vleesch van Abraham afstammen, omdat ze aan deze allen, zonder eenige uitzondering, wordt aangeboden. Op grond van dit geven van de belofte aan alle afstammelingen van Abraham worden deze nu naar recht erfenamen en opvolgers van het met Abraham opgerichte verbond

²⁴⁾ Propositio est, sic datam esse Abrahæ promissionem et semini eius, ut non ad quodlibet semen, haec spectet haereditas: unde consequetur, nihil impedire quorundam defectionem quo minus firmum et stabile foedus maneat.

dit lijkt bedenkelijk veel op het beeld, dat in de H. Schrift van een opkomende antichristelijke wereldheerschappij wordt gegeven. Het beginsel van het eerste Babel, waar men de eenheid zocht om samen sterk en welvarend te zijn, zonder daarbij in waarheid naar God te vragen, wordt hier weer teruggevonden. Bij alle pogingen, die men in het werk stelt, om tot grooter eenheid te komen, dient men daarom goed te onderscheiden wat de H. Schrift leert over het eerste Babel in Gen. XI. De leuzen van welvaart en machtdoor-eenheid, die daar opgang deden, zullen ook opgang doen in het Babylon der profetie, dat wordt vermeld in Openb. XVII. Men zal beginnen de welvaart en de macht en den vrede buiten God om te zoeken, en eindigt met de volledige onderwerping van het leven aan die welvaart en de macht en vervolgt daarbij de geloovigen, die met woord en daad in dienst van Christus blijven staan.

Het valt te vreezen, dat het Europeesche federatiestreven door velen thans juist wordt gewaardeerd omdat zij er een begin van dit groote streven naar wereldeenheden in zien. In radicale kringen betreurt men het dat de wereldeenheden met het „wereldburger-schap“, b.v. op de wijze van Garry Davis, nog niet dadelijk te verwezenlijken is, en neemt nu — hierin minder ver gaande dan dr. Suys — voorloopig maar genoegen met een Europeesche eenheid.

Dr A. J. VERBRUGH.

UIT DE SCHRIFT

genoemd, of óók wel, zooals de Schrift dat uitdrukt: zonen-der-beloftenis²⁵⁾.

Men kan uit de Schrift direct zien, dat de zaken zoo staan. De HEERE heeft immers zijn verbond in Ismaël en Esau niet minder dan in Isaäk en Jakob verzegeld. Daaruit blijkt duidelijk, dat zij niet geheel en al vreemd van Hem zijn geweest. Als men dit zou durven ontkennen zou men de besnijdenis, waaraan hun op Gods bevel deel gegeven was, voor niets achten. Maar dat kan men niet doen zonder God te beschimpen²⁶⁾.

Dat de Schrift leert, dat Gods verbond en belofte aan al Abraham's vleeschelijke nakomelingen werd verzegeld blijkt ook nog uit andere uitspraken. Paulus zegt immers duidelijk, dat hunner de verbonden zijn, ook al zijn de Joden ongeloofig. In Hand. 3 noemt Petrus hen zonen der verbonden, omdat ze het nakroost der profeten waren²⁷⁾. God heeft er nu eenmaal behagen in gehad het volk Israël als de kudde Gods in zijn schaapskooi te ontvangen. Dit voorrecht nu, waardoor de kinderen van Abraham boven de volken uitblonken, vloeide voort uit Gods beloftewoord, dat tot allen uitging. En daarom kwam de genadige aanneming-tot-kinderen-door-God hun allen gemeenschappelijk toe. Alle Israëlieten waren zoo huisgenooten der kerk, kinderen Gods en erfenamen van het eeuwige leven²⁸⁾.

Maar behalve dit eerste, dat God zijn verbond oprichtte met alle kinderen van Abraham, die op natuurlijke wijze uit hem waren voortgekomen²⁹⁾, moet, om dit woord van Paulus goed te verstaan, ook nog iets anders overwogen worden.

Het is dit, dat in den eigenlijken zin des woords alleen zij zonen-der-belofte genoemd worden in wie de krachtdadige werking van de belofte duidelijk openbaar wordt. Op grond daarvan nu ontkent Paulus dat alle zonen Abrahams zonen Gods waren; ook al was door den HEERE een verbond met hen gesloten. Het was immers steeds zoo, dat slechts weinigen vast bleven staan in de trouw aan het verbond, al getuigt God zelf door Ezechiël, dat zij allen voor hem de positie van zonen innamen³⁰⁾.

We kunnen dit alles kort zóó samenvatten: Wanneer, zooals dat door Paulus in dit Schriftgedeelte ge-

²⁵⁾ Promissionem salutis Abrahæ datam ad omnes pertinere, qui ad eum carnem originem referunt, quia omnibus sine exceptione offeratur: atque hac ratione lure appellari foederis cum Abrahamo percussis haeredes ac successores, sive (ut scriptura loquitur) promissionis filios.

²⁶⁾ Nam quum Dominus voluerit foedus suum non minus in Ismaele et Esau quam in Isaac et Jacob obsignari, apparet non fuisse penitus ab ipso alienos: nisi forte pro nihilo habeas circumcisionem, quae illis Dei mandato communicata fuit: quod sine Dei contumelia dici non potest.

²⁷⁾ Atque id erat quod antea dicebat apostolus, eorum esse pacta, etiam si infideles forent.

²⁸⁾ Populus Israel quasi grex Dei in proprium eius ovile receptum est..... Quum haec dignitas qua excelluerunt filii Abrahæ prae gentibus, a solo Dei verbo penderet, gratuita Dei adoptio ad omnes ipsos communiter pertinuit. (Calvijn op Gen. 17:7).

²⁹⁾ Quare nihil certius est quam Deum foedus suum pacisci cum filiis Abrahæ, qui naturaliter ex eo gignendi erant.

³⁰⁾ Filios promissionis proprie nuncupari in quibus virtus et efficacia exilet. Ea ratione hic negat Paulus omnes Abrahæ filios esse filios Dei, etiam si pactum cum illis initum esset a Domino: quia pauci in fide testamenti stabant: quum tamen omnes sibi esse filiorum loco testetur Deus ipse apud Ezechielem capite 16.

schiedt, het geheele Joodsche volk de erfenis en het bijzonder eigendom des HEEREN wordt genoemd, wordt daarmee aangeduid, dat het door den HEERE is aangenomen, onder aanblijding van de belofte des heils, welke met het teeken der besnijdenis werd bekrachtigd. Maar omdat velen van deze Joden door hun ondankbaarheid die aanneming-tot-kind versmaden en daarom de zegenende werking daarvan in het geheel niet genieten, komt onder hen een ander onderscheid voor den dag, namelijk wanneer men de vervulling van de belofte in het oog vat³¹⁾.

Indien men ten slotte naar den laatsten grond voor dit onder de Joden optredend verschil vraagt, dan kan men alleen maar naar Gods verkiezing wijzen! De Joden, die afvielen, zoo verzekert Paulus, waren niet in Gods ware verkiezing begrepen! Zeker, er is óók een verkiezing, die het geheele volk Israël omvat. Krachtens deze verkiezing verwaardigt God zich met het gansche volk het verbond-des-levens op te richten. Dat is ongetwijfeld reeds een schitterend blijk van zijn ongehouden barmhartigheid. Maar daar ver boven uit gaat de in een tweede verkiezing verborgen genade, welke zich slechts tot een deel van het Joodsche volk beperkt³²⁾.

Wanneer men het bovenstaande goed heeft overwogen bevatten de laatste van de boven dit stukje geplaatste paulinische woorden geen moeilijkheden meer.

Paulus spreekt daarin over de Joden als het zaad — neen niet van Jacob, maar — van Israël. Natuurlijk doet hij dat met opzet. Hij duidt zoo zijn volksgenooten aan als het nakroost van den man, die aan de rivier den Jabbok op leven en dood met God worstelde om de vervulling van de belofte! „Ik laat U niet gaan, indien Gij mij niet zegen!“ heeft Jacob toen tot den Engel des HEEREN gebeden. En dáár en zóó werd Jacob, de hielenschlichter, de man, die vleesch tot zijn arm stelde, tot Israël, tot de vorst Gods, tot de man, die de vervulling van Gods belofte, naar Gods verkiezing, uit genade, in den weg van den strijd des geloofs ontvangen heeft.

En nu is dit het verschrikkelijke, waar Paulus zoo zwaar onder lijdt, dat de groote massa van de afstammelingen van dezen „Israël“ heelemaal niet „Israël“ zijn! De Joden zijn zelfs zoo ongeveer het tegen-gestelde van vorsten Gods en worstelaars om de vervulling der belofte. Ze kennen, door eigen schuld, de belofte niet eens! En de vervulling ervan verachten ze met joodsche felheid!

Zie, dáárom ontvingen ze het aan gansch Israël beloofde heil niet. Het woord der belofte dat óók tot hen meenens, met volle kracht en ernst was gekomen, werd in hen niet met het geloof gemengd. Daarom, en daarom alléén, konden ze in de rust niet ingaan. Daarom, en daarom alleen, werden ze als doode takken van den boom van Gods volk afgehouden.

Neen, Gods woord viel niet weg. God gaf allen, gelijklijk en oprecht, zijn belofte. En Hij verzegelde die aan allen, gelijklijk en oprecht, met de besnijdenis! Maar de Joden hebben Gods beloften veracht, zijn woord weggeworpen, zijn wet overtreden.

Neen, als we Israëls val zien moeten we niet vragen of God soms ontrouw werd aan zijn woord. We moeten ook niet vragen of Gods belofte soms niet aan alle Israëlieten gegeven was. Neen, het eenige wat we moeten zeggen bij de overweging van dat ontzettende gebeuren is: Het was hunne eigenschuld. Ze konden niet ingaan van wege hun ongelooft!

Niet allen, die uit Israël geboren werden, waren inderdaad en naar waarheid „Israël“.

C. V.

³¹⁾ In summa, ubi totus populus vocatur haereditas et peculium Dei, significatur cooptatum esse a Domino, oblata salutis promissione et circumcisionis symbolo confirmata. Sed quia multi eorum sua ingratitude adoptionem repudiant, ideoque eius beneficio minime fruuntur, inde emergit inter ipsos altera differentia, dum promissionis impletio respicitur.

³²⁾ Est quidem hoc illustre gratituae mesericordiae speculum, quod Deus cum gente una foedus vitae pacisci dignatus est: verum supereminet magis recondita gratia in secunda electione, quae ad solam partem restringitur.

KERKELIJK LEVEN

Wat voor een eed? (Inzake „Amerika“)

Bij de lectuur van de nieuwe Korte Verklaring, die van Prot. Geref. zijde wordt aanbevolen ter vaststelling door een volgende synode, trof ons ook de omschrijving van het karakter der „belofte“.

Ontkend wordt, dat de belofte-des-evangelies een voorwaardelijk aanbod is aan allen die geboren worden in „de historische lijn des verbonds“, dat is „aan allen die gedoopt zijn“. Daar-tegenover wordt gesteld, dat zij, dat wil dus zeggen: de belofte-des-evangelies, een eed Gods is, dat Hij onfeilbaar al de uitverkorenen wil leiden tot zaligheid en eeuwige heerlijkheid door het geloof.

Om
goed te
en inho
moeten.
Chr. R
een pas
behoel
teeken
terecht
scherm
stokken
allen o
in het
nieuwe
sequen
niet bo
niet we
lijdenis.
Nu b
even in
die mis
dag te
den; m
Hoe he
nieuwe
tikel oc
volsta
tuigd
Klamm
la. Is z
vergis
aanva
tegenst
ik het l
normen
nacht te
ik hem
zijn, en
te citee
Ik sch
Verklari
en betog
tig klopp
mazoe
raken na
ter afte
mensche
digen st
voerd, e
Korte V
afteeken
thetisch
Maar
Het g
EVANG
Als ik
heeft h
Niet
dus, ma
dan niet
die „re
gebeurte
gezonde
woordigt
Hij komt
hij is ge
en zoo,
ten zoo
paardjes
portage,
bassaden
bekleed,
te doen.
te zegge
En ik b
kend te
geen me
gezagswo
staan de
als Gods
Kortom
evange
dachten
Deel II, v
wordt). Ik
zooals he
Met name
des-evang
wat ander
voorgelez
anders, di
geeft) M
Ik wou
regels ha
a) de l
bloote re
zetter
nieuwabe
vallen nie
polen; of
sonen zijn
en er ko
maar een
Annuntie
van jezeli
woord pri
Dordtsche

erfenis en het
ordt genoemd.
den HEERE
de belofte des
lenis werd be-
oden door hun
versmiden en
in het geheel
er onderscheid
vervulling

stengrond
rschil vraagt,
verkiezing wij-
zekert Paulus,
grepen! Zeker,
ele volk Israël
waardigt God
l-des-levens op
en schitterend
id. Maar daar
verkiezing ver-
een deel van

nd heeft over-
ven dit stukje
moelijkheden

als het zaad
Israël. Na-
duidt zoo zijn
den man, die
dood met God
lofte! „Ik laat
t” heeft Jacob
en. En daár en
an, die vleesch
orst Gods, tot
fte, naar Gods
den strijd des

ar Paulus zoo
sa van de af-
maal niet „Is-
veer het tegen-
ars om de ver-
gen schuld, de
van verachten

gansch Israël
te dat óók tot
rnt was ge-
loof gemengd-
in de rust niet
werden ze als
volk afgehou-

God gaf allen,
Hij verzegelde
et de beënjde-
loften veracht,
treden.
we niet vragen
ord. We moeten
niet aan alle
senige wat we
lat ontzettende
en schuld.
v a n w e g e

den, waren in-

C. V.

ur haereditas et
se a Domino,
is symbolo con-
titudine adoptio-
nis fructum.
la, dum promi-
se misericordiae
us vitae pacis
recondita gratia
em restringitur.

ELIJK LEVEN

amerika")

Verklaring, die
ter vaststelling
de omschrijving

f t e - d e s -
anbod is aan
orische lijn des
opt zijn". Daar-
will dus zeggen:
les, een eed
vervoren wil
kheid door het

Om deze uitspraken, de negatieve en de positieve, goed te waardeeren, d.w.z. op rechte wijze in ontstaan en inhoud te beoordeelen, zouden wij op dit oogenblik moeten opslaan de Acta van de synode der toenmalige Chr. Ref. Church, die in 1924 zoo dwaas geweest is, een paar punten vast te leggen, ondoordacht en onbeholpen, waaraan men Rev. Hoeksema door onder-teekening wilde verplichten. Hij welgerde dit, zeer terecht, en is toen om dezen goeden dienst tot be-scherming van de schapen tegen verkeerde herders-stokken afgezet. Een les, ter behartiging voor ons allen, ook voor de huidige Prot. Ref. Church, om niet in hetzelfde euvel te vallen van het opleggen van nieuwe leerpunten die niet scherp gesteld, niet con-sequent en onmiskenbaar logisch opgebouwd zijn, en niet bovenal op allereenvoudigste en duidelijke ma-nier weergeven of verhelderen wat al stond in de Be-lijdenis.

Nu begon ik dit artikel in de meening, dat ik maar even in de kast behoefde te grijpen, om die Acta van die misleide Amerikaansche synode uit 1924 voor den dag te halen (Kalamazoo). Maar ik kon ze niet vin-den; misschien ergens anders? misschien uitgeleend? Hoe het zij, ik kan vandaag niet die Acta naast deze nieuwe uitspraken leggen; en het schrijven van dit arti-kel ook niet meer uitstellen, vanwege de post. Ik volsta daarom met de opmerking, dat ik niet over-tuigd ben, dat de weergave van wat die synode van Kalamazoo in haar „Drie Punten” vastle, letterlijk is. Is ze dat niet, en ik vrees, dat ik me niet heelemaal vergis, dan zou dat reeds een bezwaar zijn tegen de aanvaarding van de Korte Verklaring. Als ik mijn tegenstanders aanhaal, in de officiële punten, moet ik het letterlijk doen. Als ze mij vragen, welke rechts-normen iedere synodocraat gehouden is, bij dag en nacht te bezworen als om Gods wil de zijne, dan leg ik hem letterlijk de vragen voor, die in 1944 mij gesteld zijn, en zeg dan: asjeblijft. Die vragen zijn letterlijk te citeren.

Ik schakel dus de vraag uit, of inderdaad de Korte Verklaring, positief, en negatief, aangaande karakter en betekenis van de belofte-des-evangelies, wel pun-tig klopt op de Drie Punten van Kalamazoo. Of Kala-mazoo en de Korte Verklaring elkaar wel wezenlijk raken naar de letter. Zoo niet, dan geloof ik, dat ook ter afteekening van de positie tegenover de Chr. Ref. menschen, en ter historische belichting van den moe-digen strijd, dien coll. Hoeksema werkelijk heeft ge-voerd, en gedwongen werd te voeren, het beter is die Korte Verklaring terzijde te leggen als geen zuivere afteekening gevende van de positie, antithetisch, en thetisch.

Maar nu verder?

Het gaat hier over de belofte-des-Evangelies. DES EVANGELIES.

Als ik van „evangelie” nog één syllabe begrijp, dan heeft het met boodschappen te maken. Niet met Gods verborgen gedachten dus, maar met wat Hij aan ons laat ZEGGEN. En dan niet zeggen door een „objectieven”, verslaggever, die „reportage” kan bezorgen omtrent feiten en gebeurtenissen, maar door een van Hem op ons af-gezonden ambassadeur. Zoo’n ambassadeur vertegen-woordigt zijn eigen koning bij anderen met gezag. Hij komt niet maar iets van Zijne Majesteit vertellen: hij is geboren daar en daar, stamboom ziet er uit zoo en zoo, aantal kinderen dit, woonplaats die, gewoon-ten zoo en zoo, liefhebberijen deze en gene, stok-paardjes hier en ginds, kortom: krantennieuws, re-portage, nieuwtjes, cijfers en feiten. Doch hij, de am-bassadeur, komt met ambtelijk gezag, als met gezag bekleed, geaccrediteerd vertegenwoordiger, om zaken te doen. Niet om een waarheid te refereeren. Maar om te zeggen: dat en dat is de wil van mijn Koning. En ik ben aangewezen om hier uit zijn naam dat be-kend te maken. Ik breng geen nieuwtje, en ik doe geen mededeeling omtrent een feit, doch breng een gezagswoord over omtrent een wilsbeschikking. Zoo staan de zaken als wij spreken van evangeliedienaars als Gods ambassadeurs.

Kortom, als ik nu lees van de belofte-des-evangelies, dan houd ik me aan deze grondge-dachten (vgl. Heidelb. Catechismus, van mijn hand, Deel II, waarin voor een en ander fundeering gegeven wordt). Ik wil dat woord belofte-des-evangelies lezen, zoals het in de Dordtsche Leerregels gebruikt wordt. Met name in II, 5, waar gezegd wordt, dat de belofte-des-evangelies moet worden geannuntieerd (dat is wat anders dan dat de rubriek Stadsnieuws wordt voorgelezen uit de krant) en geproponceerd (dat is wat anders, dan dat je er een „objectieve” parafrase van geeft) MET een MANDAAT van bekeering en geloof.

Ik wou toch wel grang, dat men de Dordtsche Leer-regels handhaafde. Ze zeggen ronduit:

a) de belofte komt MET BEVEL. Dat is dus geen bloote reportage, bloot objectief, hm, hm, maar een zetten-onder-Gods-klemmen. Geen nieuwsbericht, zoo als: het is mooi weer; of: appels vallen niet ver van den boom; of: de aarde heeft twee polen; of: God is een eenvoudige wezen; of: Drie Per-sonen zijn tezamen één Wezen; of: er komt een hemel, en er komt een hel. Geen dogma, geen uitspraak, maar een officiële AAN-spraak, een AANsprak. Annuntieeren! Proponceeren! Geen proponentje wezen van jezelf, of van je preekvoorstelletje, want dát woord proponceeren heeft met het proponceeren uit de Dordtsche Leerregels II, 5, geen zier te maken. Neen:

TACTIEK

Slager Hartman had een nieuwe zaak geopend. En een van de eerste klanten was de juffrouw van links-over, die met haar hondje den winkel binnenstapte. De winkelbaas wist, hoe je zulke juffrouwen hebben moet. Heb je het hondje, dan heb je de juffrouw, dacht hij. En nadat hij de juffrouw geholpen en onder-de-hand haar hondje geprezen had, zocht hij voor het hondje een lekker kluijfe uit. Met zorg. Want het was maar niet een gewoon hondje, maar een hondje van ras, een pekingeesje, waarvan de juf-frouw den heelen stamboom in huis had. Op papier dan. Het geslachtsregister zoogezegd. En daarom be-greep de slager, dat hij met het oog op de juffrouw maar niet het eerste het beste beentje grijpen kon, maar iets onder uit de mand halen moest. Voor buiten-gewone hondjes buitengewone kluijfs en voor iedere heilige zijn waskaars. En dat was goed bekeken van den slager. Niet zoozeer met het oog op het hondje als wel met het oog op de juffrouw. Want hondjes hebben geen zelfkennis, maar juffrouwen wel kennis van haar hondjes. Dat is een stuk van de zelfkennis van juffrouwen met hondjes. Juffrouw, zeg me wat uw hondje is en ik zal u zeggen wie gij zijt. Juffrouwen hebben haar eergevoel. En daarom weten ze wat haar hondjes toekomt. Vooral als het een hondje van stan-ding is, een hondje van adel, om zoo te zeggen. Een beestje van stam. En slager Hartman kon daar in-komen. Hij had hart voor het hondje, omdat hij hart had voor de juffrouw en hij had hart voor de juf-frouw omdat hij hart had voor de zaak en hij had hart voor de zaak omdat hij hart had voor Hartman. Toch was de slager geen egoïst. Want hij gaf het hondje een kluijfe. Een kluijfe van ras.

De juffrouw wist dat gebaar te waardeeren, omdat ze hart voor haar hondje had. En ze had hart voor haar hondje, omdat ze hart voor de juffrouw had. Ze kende het leven van haar beest, niet omdat de juf-frouw rechtvaardig was, maar omdat ze het leven van de juffrouw niet kende. En de juffrouw betoonde haar dankbaarheid. Met woord en daad. Met de daad. Want de juffrouw kwam weer. En met het woord. Want ze prees den slager, die het hondje geprezen had. En de slager die het hondje prees, prees ook zichzelf en zei tot zichzelf: dát is klantenbinding. En het prijzen van de juffrouw met het hondje deed an-dere juffrouwen met hondjes tot den slager komen. Die frequenteerden, om zoo te zeggen, zijn verkoop-lokaal.

De hondjes deden het ook. Honden zijn dankbaar. Als ze eerst met hun juffrouwen den weg naar den slagerswinkel hebben gevonden, weten ze den weg later ook zonder hun juffrouw te vinden. Zoo kwam al spoedig het pekingeesje alleen. En een chow-chow. En andere hondjes van de kynologencub. Alameda ordinale schipperskeesjes en andere keesjes, dood-gewone straathonden. Want als de juffrouwen er niet bij zijn en als het om de kluijfs gaat vallen onder de hondjes alle standsverschillen weg. Dan zijn ze één van zin. Net als de menschen. Dat is trouwens

God als BELOVER-EN-BEVELER-IN-EENEN-IN-DE-EENE-GEZAGSBOODSCHAP „ambtelijk voor-stellen”. Als in oude dagen de heraut van het Kam-per Stadhuis annuntieerde en proponeerde van het bordes van het Stadhuis ZIJNE Majesteit Karel V, dan was dat heel wat anders, dan dat het plaatselijke blaadje over hem een reportage gaf, of de burgemees-ter 's avonds aan zijn vrouw vertelde, hoeveel moppen Zijne Majesteit verteld had (als 't waar was.....).

Ik kies expres van die „rare” beelden voor de ver-gelijking. Ik wou de menschen laten zien het verschil tusschen een dogmatische UITSpraak OVER God, en een ambtelijke AAN-spraak NAMENS God.

b) Ze zeggen ook dat die belofte-annex-bevel aan alle volken en menschen, waarheen God (naar vasten raad) het evangelie „zendt”, moet worden geannun-tieerd en geproponceerd zonder onderscheid (II, 5). Er staat bij: promiscue, gemeenschappelijk. Collectief. Zonder onderscheid. Geen verbondscollectivisme of iets van die narigheid. Wel homiletische annuntiatieve collectiviteit.

c) Ze zeggen ook, dat dit annuntieeren-en-proponee-ren serieus gebeuren moet. Ik lees dat woord „serieus” los van de ongelukkige parafrase van Kalamazoo, en heb daar uitvoerig over geschreven. Men moet mij nu niet bij de gemeene-gratie-zondaars plakken, want op dat zondaarsbankje ga ik niet zit-ten. Men moet ook niet in het wilde weg gaan roepen: heynsiaansch; Heyns moet je nooit bestrijden, of je moet zeggen: DAT puntje is het, en DAT. Anders wordt de man 'n mythe, en daar gaat de kerk dood aan.

Ik lees dat woord evenwel in de Leerregels, en ik laat het er staan. Ik belijd dat ook. Serieus „toont” God in zijn woord (ostendere) wat Hem aan-genaam is (dat is dus een BERICHT), en SERIEUS belooft Hij aan allen DIE tot Hem komen en HEM ge-looven zielsrust en eeuwig leven (dat is dus een BE-LOFTE). Een serieuze UITSpraak, en conform daar-aan een serieuze AANsprak.

Welnu, op dat puntje zit de zaak, als er wat vast zit, metterdaad vast.

Het woord „welmeenend” kan men voor mijn part

OP EN OM 'T KERKPLEIN

zoo in heel de occumene, de heele bewoonde wereld. En honden hebben met de meeste menschen dit ge-meen, dat ze een hondengeloof hebben, waarvan de inhoud is, dat vleesch nóg beter is dan beenen. En zoo groeide bij den slager, den tacticus Hartman, met het getal der juffrouwen-met-hondjes ook het getal der hondjes-zonder-juffrouw. Het eerste bekwam den slager wel, het laatste begon hem te verdrieten. Hij begon er van te droomen. En schopte — in den droom wel te verstaan — soms naar de heele meut. Maar in den winkel wist hij zich te beheerschen. Niet omdat hij hart had voor hondjes-zonder-juffrouwen, maar omdat hij hart voor Hartman had, had hij het hart niet, dat hij de hondjes hard viel. Maar het was wel eens moeilijk als een heele koppel van die aristocraten en democraten, van ras- en statenloozen voor den winkelingang samendromde. Maar hij bleef bedaard, doodbedaard. Een slager moet zichzelf niet slachten. Zoo wijs was de slager ook wel. Maar er zijn dingen, die te langen leste den meest wijzen slager dol maken. Op een keer had de bediende het mandje met de be-stellingen naast den toonbank gezet. Een oogenblik van onbedachtzaamheid. Dat echter werd waargeno-men door een waaksch hondje, dat óók vond, dat vleesch beter dan beenen is. En het had bijna een malsehen biefstuk uit het mandje en in de wacht ge-sleept, wanneer niet op het laatste moment de nog waakschere slager het had gemerkt. Hij vloog achter den toonbank vandaan. En zei een leelijk woord. Schoon zijn vader 't hem verbood. Hij vloog op de honden aan. Plaatste een hoekschop. Hetgeen lukte. Niet voor niets had hij jaren lang linksbuiten gespeeld. Jankend vloog er een hondje weg. Door al zijn natuur- en tijdgenooten gevolgd. Het was..... het peldn-geesje! En of het zoo wezen moest: net kwam zijn juffrouw voorbij. En nam het voor haar hondje op. Het was het begin van een ruzie. En het eind van de klandisie. Ze kwam niet meer bij slager Hartman, omdat ze hem een hard man vond. En ze ging, door vele van haar natuur- en tijdgenooten gevolgd, weer naar den slager van links om den hoek.

Die had weliswaar nooit kluijfs aan hondjes ca-deau gedaan, maar ook nooit hondjes geschopt.

Dit is een versierd verhaal.
Het is geen gelijkenis.
Nog minder een allegorie.
Toch zou het kunnen zijn, dat er iets uit te leeren viel. Voor slagers en voor dominees.
Tact is een schoone gave.
Maar wie meent, dat het leven bestaat uit het in toepassing brengen van een aantal tactische regels, uit beoefening van tactiek, die komt bedrogen uit.
Die begint met juffrouwen-met-hondjes.
En eindigt met hondjes-zonder-juffrouw.
En daarom zij elken broeder tacticus het boven-staand verhaal ter overweging tactisch aanbevolen.

D. E. C.

cadeau krijgen; het ruikt mij te veel naar den salon-met-theevisite. Maar het woord „serio” geef ik aan geen mensch cadeau, en ik geloof, dat coll. Hoeksema er precies zoo over denkt, want ook hij wil de be-lijdenis handhaven. Hij beroept er zich op, en dat is het juist, wat ons zoo in hem aantrekt. In het woord „serio” hoor ik meer, dan die Kalamazoo-vriendelij-heid, meer dan de uitvinding van twee Nederlanders (Ridderbos, S. J., Kraan) van den „altijd royalen God”. Ik hoor in het woord „serio ostendere” (ernstig aan-toonen uit het Woord) en „serio promittere” (ernstig beloven in de belofte-des-evangelies) ook den vlammen d'aorn van God. De „ernst” van Keizer Karel V is wat anders dan de gezagigheid van den Kamper burgemeester uit de dagen van het keizerlijk bezoek, toen hij 's avonds aan zijn vrouw (een tikje subjectivistisch) vertelde, wat voor een mannetje die keizer was. SERIO zegt de Keizer: ik beschik. SERIO verleent de keizer aan de stad Kampen die en die privileges. Pas op, zegt hij, dat jullie nou niet doen alsof er vandaag niets gebeurd is. Ze passen ook wel op, die sche-penen.

Welnu, evenmin als Keizer Karel V aan de stad Kampen een nieuwsbericht gaf, „dát” in zijn rijk die en die gewoonten bestonden, en „dát” in zijn keizerlijken kop die en die gedachten woelden, maar een BELOFTE-MET-EISCH serio stelde, zoo is het in veel verhevener zin met God, der koningen Koning. Hij vertelt mij geen brokje dogmatiek, als Hij mij serieus laat aanspreken door ambassadeurs. Hij DOET wat aan mij. Ik kom er nooit meer onder vandaan.

En nu kom ik tot die Korte Verklaring terug. Ik vraag: Wat wilt u hier met dat woord EED? Ik lees: de belofte-des-evangelies is een EED Gods.

Is dat, om een onderscheiding van de vaderen te gebruiken, een assertorische, of een promissoire eed? Een eed, die iets zegt, dat een „feit” is bij Hem, of een eed, die iets „belooft” en „toe-zegt” aan mij?

Ik beweer: het laatste. Ik sluit daarbij het asser-torische niet uit, want God heeft inderdaad ook ge-zegd, hoe het met HEM staat. Het staat bij Hem zoo:

als ik kom, vindt Hij dat AANGENAAM. Hij heeft er juist in. Ik hoef niet te denken, neen, ik MAG niets eens denken (want dan ga ik in tegen wat Hij als reportage mij serieus van Hem verteld heeft), ik MAG dus niet eens denken, dat als ik kom, Hij nog eens kijken wil, of Hem dat wel aanstaat. Of aan kan staan. Kijk, dat ware nu remonstrantisch. Hij heeft mij assertorisch (feiten-van-Hem-zelf-mededeelend) gezegd: quisquis, al wie, al is 't een hoer, een tollenaar, al is 't een eentje, zoo miserabel als..... ik zelf, tot Hem KOMT, diens komen IS Hem aangenaam. Hij heeft er vreugde in. Als ik dat niet geloof, dan sta ik op dezelfde lijn als iemand, die niet gelooft wat het evangelie verder geopenbaard heeft.

Maar al sluit ik dus het assertorische niet uit, het promissoire staat toch in zijn aan mijn gedanen eed voorop. Hij zegt iets, NIET MAAR AANGAANDE alle menschen, die-zoo-en-zoo-zijn, doch Hij zegt iets TOT MIJ; geen UITSPRAAK slechts, maar een AANSpraak. Hij noemt mijn naam, en zegt: jij daar, die nu met naam genoemd wordt.

Vind ik dat terug in die Korte Verklaring? Er staat: een eed Gods, dat HIJ ONFEILBAAR AL DE UITVERKORENEN WIL LEIDEN TOT ZALIGHEID etc. Als er niet meer staat, dan zeg ik: dat is te weinig. Dat is dogmatiek. Dat is reportage. Het is ook niet naar het doopsformulier. Het is hier feitenmateriaal. Het is hier een verklaring AANGAANDE het totaal der uitverkorenen. Maar ik heb noodig een AANSpraak tot mij. Ik krijg in de belofte-des-evangelies geen dogmatisch college aangaande Gods vaste gewoonten met uitverkorenen, want dat kan de duivel mij ook wel „vertellen”, die twijfelt er trouwens geen seconde aan, dat God metterdaad alle uitverkorenen leidt op de hier aangegeven manier. Maar ik wil iets hooren, dat tot MIJ gezegd is, toen ik serieus GEROEPEN werd.

Ik zeg niet, dat er opzet in het spel is, en ik hoop, dat door rustige behandeling van deze dingen er misverstand kan worden weggenomen, als het dreigde. Maar ik wijs er toch op, juist om elkaar weer op bekend terrein te kunnen ontmoeten: de Korte Verklaring zegt: de belofte des evangelies is een eed AANGAANDE de UITVERKORENEN. Maar de Dordtsche Leerregels zeggen: de belofte-des-evangelies is een eed TOT de GEROEPENEN (III—IV, 8). Dat zegt het doopsformulier ook. En ik houd me aan de Leerregels, en wilde aan alle emigranten en niet-emigranten ginds en hier zeggen: doet gij maar desgelijks.

Want ik herhaal, wat ik jaren geleden tegen dr J. Ridderbos met zijn synode schreef: die heele figuur van de onvoorwaardelijke heilsBELOFTE aan de uitverkorenen, de UITVERKORENEN, is een fictie. Die bestaat niet. Er bestaat wel een dogma aangaande de uitverkorenen. Maar wat God AAN-ZEGT, dat is niet onvoorwaardelijk, als voorstelling, doch in Urinus' zin een voorwaardelijke belofte aan de geroepenen. De komenden en geloovenden hooren IN het komen de belofte van de onfeilbare leiding tot aan de zaligheid, zoo waarachtig, als God dat nu beden in AANSpraak zegt. Die Hem door dat komen eeren zal Hij eeren. Maar die Hem versmaden, zullen licht geacht worden. Dat ééne PLUS dat andere was de serieuze annuntiatie-propositie van den Koning der koningen.

En dan niet maar aangaande hen, die „in de historische lijn des verbonds” (wat is dat: een LIJN?) geboren zijn, maar b.v. ook tot den kamerling van Hand. 8. Wat de gedoopten betreft: zij hen heeft God onder den eed een streep gezet. Een dikken streep. Bevestiging van de preek, die belofte-met-elisch inhield. Maar geen nieuw evangelie. Ook geen evangelie-met-een-nieuw-paragraafje-aangevuld. Neen, de OUDE preek, met een streep eronder, een teeken-en-zegel erbij. Het DIPLOMA bleef onveranderd, wat den tekst betreft. Het werd alleen nu van een zegel voorzien — uitgereikt aan mij.

Over het doopsformulier volgende week. K. S.

Maria, de moeder van onzen Heere Jezus Christus (VII)

V. MARIA ALS GETUIGE.

In de Kerstgeschiedenis vinden we aangaande Maria nog iets opgeteekend, wat van belang is voor haar beteekenis in de Heilsgeschiedenis, n.l. wat we lezen in Luc. 2:19. Doch Maria bewaarde deze woorden alle tezamen, overleggende die in haar hart. Een dergelijke uitdrukking vinden we ook in vs 52. En zijne moeder bewaarde al deze dingen in haar hart.

Deze woorden hebben beteekenis in verband met hetgeen Lucas in het begin van zijn Evangelieverhaal gezegd heeft.

Hij deelt daar mede dat hij, als zoovele anderen, een verhaal heeft gegeven van de dingen, die onder ons volkomen zekerheid hebben, gelijk ons overgeleverd hebben, die van den beginne zelve aanschouwers en dienaars des woords geweest zijn (Luc. 1:1, 2). Nu wordt er bij de geboorte van Johannes den Dooper de nadruk op gelegd, dat allen het onthielden. En allen, die het hoorden, namen het ter harte (Luc. 1:66). „En allen die het aldus vernamen, vonden het opmerkelijk en wonderbaar, zoodat zij het niet weer vergeten wilden en trachtten te onthouden”. Voor de geboorte van Johannes en wat daarmee samenhang, waren dus vele geluigen. Maar voor het getuigenis van de geboorte van den Heere Jezus is men aangevoelen op Maria. Want bij Zijn geboorte staat: en allen, die het hoorden, verwonderden zich over hetgeen hun gezegd werd door de herders. Doch Maria bewaarde deze woorden enz. (Luc. 2:18, 19). Het woord, dat met doch is weergegeven, geeft een zekere tegenstelling of althans onderscheiding aan. De anderen verwonderden zich, zij bewaarde het”. Daarom zegt prof. Greijdanus ook van vs 19: „Dit vers spreekt van Maria's doen en geeft daarmee kennis, aan wie de lateren hunne wetenschap omtrent deze feiten danken, en op wier zorg de bewaring dier kennis rust, vgl. ook vs 51. Lucas zou het nog zelf van Maria hebben kunnen vernemen. Mogelijk is zijn woord in vs 19 en 51 eene heenwijzing daarnaar”. Prof. Greijdanus laat dus de mogelijkheid open, al drukt hij zich voorzichtig uit, dat Lucas het van Maria zelf heeft vernomen.

J. Gresham Machen voelt het meest voor de meening, dat er een bron is geweest in het Arameesch, die door Lucas is vertaald”. F. Godet zegt hiervan „uit welke bron zijn deze berichten en deze treffende mededeelingen omtrent de indrukken van de herders, van de menschen van Bethlehem en van Maria zelf geput? De Arameesche kleur van het verhaal verraadt een zeer oude bron. Hoe meer men vs 19 leest en herleest, des te meer komt men tot de overtuiging, dat dit bericht van niemand anders kan zijn uitgegaan, dan van Maria zelf. Dit zoo eenvoudige, zoo sobere, tot in de kleinste bijzonderheden zoo reine verhaal zal een tijdlang in mondelingen vorm bewaard zijn gebleven; daarna zal het een redactor hebben gevonden, wiens werk in de handen van Lucas is gekomen, die het met de uiterste nauwgezetheit heeft teruggegeven, zooveel mogelijk den oorspronkelijken vorm behoudende.

Ook Weiss vindt in de opmerking van vs 19 de aanwijzing van de ware bron dezer overlevering”. De beteekenis van Maria in de heilsgeschiedenis is ook deze, dat zij, wat zij gezien en gehoord heeft van Jezus heeft doorgegeven. Enumatil.

K. MEIMA.

- 1) Greijdanus a.w. I p. 77.
- 2) Greijdanus a.w. I p. 120.
- 3) a.w. I p. 119.
- 4) a.w. p. 105, p. 117.
- 5) a.w. I p. 105.

*. Studeer maar niet meer

De telegrammen-bezwaren-man van 1944, A. G. Barkey Wolf, thans voorganger in België, bij ik weet niet welke congregatie, schrijft in „De Kruisbanier” („algemeen evangelisch weekblad”, 6 Jan. '51) over zijn jeugd:

„In die dagen hoorde men het woord „oecumenisch” nog weinig noemen. Het was nog niet komen opdrukken op het kerkelijk terrein. Maar de zaak waarover het woord spreekt, de werkelijkheid zelve van de warme, innige samenleving, was in die dagen goed bekend, ja, ik meen, nog veel beter dan in onze dagen. Men vond het niet een kwestie, waarover eerst lang gedebatteerd moest worden, geen aangelegenheid om op een bijzondere conferentie te bespreken, neen, men leefde eenvoudig uit de gemeenschap der heiligen, zoals een plant leeft uit het water. Later is men het woord „oecumenisch” gaan vertoelen, maar het is er mee gegaan, zoals het met alle zaken gaat: als men ze tot voorwerp van studie maakt, vloeit het warme, het levende er uit weg. Tegenwoordig roept men luid „de oecumene”. Maar dikwijls denk ik, dat men in de dagen van mijn vader, met de aangeboren hoffelijkheid die dat geslacht tegenover elkander eigen was, de waarachtige kerkelijke eenheid méér beleefde dan nu. „Plus exemplo quam verbo”, meer met het voorbeeld dan met woorden”.

Tot zoover het citaat. Niet studeeren — want dat doodt het leven? Nou begrijp ik dat telegrammetje. Hij dacht, dat de uitspraken van 1944 „leven” waren, want z'n vriendjes zelden het. Om hun het leven niet te zien wegvloeden, studeerde hij er geen seconde over. En toen iemand zei: maar daaraan mag ik niet in Gods Naam de schapen binden, toen zei-d-ie: die slechte vent studeert er over — hij doodt het leven, uit die warme leeruitspraken, die nu al zóo-veel jaar nog warmer ingepakt zijn. Vandaar zijn warme telegrammetje aan de synode. Hij dacht: daar studeeren ze gelukkig ook niet, Schors en zet af. K. S.

*. De panacée van Barkey Wolf

Ten vervolge. De Heer Barkey Wolf schrijft in hetzelfde artikel nog:

„Zouden wij daarheen niet terugkeren? Terugkeren tot de eenvoudige daad van oecumenisch leven. „Praten” over de oecumene helpt dikwijls zo weinig; in de daad ligt de verlossende uitkomst. Natuurlijk begrijp ik wel dat het veel gemakkelijker is, zoals in de dagen van mijn vader, mensen, afzonderlijke voorgangers, van verschillende Kerken samen te brengen in een z.g.n. coetus dan zoals wij nu verlangen, Kerken, omdat wij hier aanstonds raken de kwestie van leer en leven. Maar toch zou ik zeggen: niet praten. Doen. In Brussel hebben de Gereformeerden en de menschen van de Vlaamse Belgische Zendingkerk, Nieuwjaarsmorgen weer een gecombineerde dienst gehouden, zoals zij het tevoren ook al deden. Dat is mooi. Ondanks moeilijkheden heeft men dit gedaan. Men heeft de daad, de christelijke daad gesteld. Ja, in zulk een daad zal de ontwapenende kracht liggen tegen allen, die later theoretische of kerkrechtelijke bezwaren uiten. Wie kan beschuldiging u brengen tegen wat uit Gods geest geboren is? Geest van mijn vader, van De Hoek, van De Rochedieu en van anderen die wij gezien hebt in uw dagen, uw invloed is niet dood, maar werkt in zulke daden door”.

Tot zoover weer 't citaat. Hebt u 't begrepen? Wat kwesties van leer en leven raakt, daarover niet praten. Doen. Dat zeggen ze ook in China.

En dat allemaal in de buurt waar Guido de Brès gewerkt heeft. Ze hebben alweer een gemeenschappelijke dienst gehouden — ook die Vlamingen bezwoeren vooraf de „punten” beschermd door het warme telegrammetje uit 1944. Dat was dan de verder ontbetende christelijke daad.

En dan doe je het maar. En theoretische of kerkrechtelijke bezwaren worden dan meteen ontwapend. Het beroep op den Geest ('t inwendige licht) van niet-studeerenden dat is altijd 't asyl geweest voor de moordenaren van de kerk. Met en zonder telegrammetje. Intusschen wordt de geest van dit potsierlijk ontwapenen opgewekken tot aangording der synodale wapenrusting van 1944 wel openbaar. Hier ligt de kern van 't spul bij deze lieden. De uitspraken zelf kunnen hun geen zier schelen. Als je maar niets doet tegen de vriendjes van de club. K. S.

Op verstrooidenreis

Ook kerkelijk stond het te Makassar er in 1949 anders voor dan twee jaar terug. In bepaald opzicht beter. In ander opzicht slechter. Wat het laatste betreft: de groote meerderheid der zgn. „protestanten” was consequent verder gegaan op den weg van vala oecumenisch samenwerken. Over de situatie, zooals die in 1947 was, heb ik destijds wat verteld in mijn reisverslagen, die verschenen zijn in de Groningsche Kerkbode. De hoofdzak daarvan wil ik nog even memoreeren.

Er was dan in 1947 een groep van ongeveer 80 synodocratische gebonden, leden van de gebonden gemeenschap te Soerabaja. Deze 80 vormden een kring, welke zaken werden behartigd door een kringbestuur. Dit bestuur was door twee zijner leden vertegenwoordigd in den kerkeraad van de Protestantische Kerk te Makassar. Tot op den huidigen dag heeft die kerk geen belijdenis en is in die kerk zonder meer ieder tot het avondmaal gerechtigd, die niet Roomsche is, of te wel

niet tot de Joodsche synagoge behoort. Omgekeerd had de kerkeraad van de Protestantische Kerk te Makassar zijn vertegenwoordigers in het kringbestuur van vorengenoemden kring. Beurtelings werden er diensten gehouden, belegd door den Protestantischen Kerkeraad en het kringbestuur.

Wederzijdsche vertegenwoordigers in elkaars colleges namen tijdens die diensten mede plaats in de ouderlingenbank.

Het avondmaal werd bij toerbeurt gevierd onder auspiciën van den Protestantischen Kerkeraad en het kringbestuur. Navenamt vierden dan de synodalen het avondmaal als gast bij de Protestanten en omgekeerd. Norm voor toelating was: de belijdenis van Christus als Gods Zoon en Verlosser. Op grond daarvan werden vrijzinnigen GEADVISEERD, zich van de avondmaaltafel te onthouden.

Onmiddellijk greep echter het algemeen kerkbestuur van Batavia in. Het wilde zich de normen van de tucht niet laten voorschrijven door dr Bergema, die destijds te Makassar was en voorging in de diensten uitgaande van den synodalen kring. Geëischt werd, dat ook aan vrijzinnigen ongehinderd toegang tot het avondmaal zou worden verleend. De Boer van de Protestantische

Kerk te Makassar, die zich voor bovengenoemde „tuchttoefening” in den vorm van een advies had laten vinden werd spoedig daarna vervangen door een minder orthodox gezind man.

Voortaan wilden de „gereformeerden” niet meer gemeenschappelijk avondmaal vieren met de Protestanten. Maar met de gemeenschappelijke kerkdiensten bleef men voortgaan. En aan alle Wenschen van den onder leiding van De Oskam gekomen kerkeraad werd door het kringbestuur voldaan.

De volgende gegevens daarover ontleen ik aan mededeelingen van een zuster, die in 1947 niet zoo bar gesticht was door mijn bezoek aan Makassar, gezien den oproep tot vrijmaking, die ik ook haar deed hooren, maar nu, in 1949, kwam zeggen, dat ze het gelukkig vond, dat er in Indië nog gereformeerden waren, die tegen het voortgaand kerkbederf hun stem verheven.

Zoo werd dan door het bestuur van den „gereformeerdenkring” aanvaard:

1. de wijding van een in het kerkgebouw kortelings opgesteld kruis, annex de wijding van een avondmaaltafel en doopvont, door voor genoemde voorwerpen te knielen.